

“การประท้วงในจาการ์ตา : รุ่งอรุณใหม่แห่งประชาธิปไตย”

การจลาจลในจาการ์ตาด้วยความโกรธแค้นรูปแบบใหม่ที่มีรสชาติจิตจากอุดมการณ์ แต่เข้มข้นขึ้นด้วยการทรยศต่อพลเมือง โดยเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๘ เยาวชนหลายพันคนได้รวมตัวกันในใจกลางเมือง หลังจากที่มีการเปิดเผยว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับค่าเบี้ยเลี้ยงที่อยู่อาศัย มากถึง ๕๐ ล้านรูเปียห์ต่อเดือน (ประมาณ ๙๘,๐๐๐ บาท) ซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับชีวิตประชาชนส่วนใหญ่ ที่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดด้วยเงิน เพียงไม่กี่หมื่นรูเปียห์ต่อวัน (๑๐,๐๐๐ รูเปียห์ = ๑๙.๐๖ บาท) โดยความไม่พอใจในเรื่องความฟุ่มเฟือยของรัฐสภานั้น ได้ลุกลามออกไปอย่างรวดเร็ว ทั้งโรงเรียน ร้านค้า และระบบการเดินทางถูกใช้เป็นตัวประกันจากการประท้วง การเผชิญหน้าในเมืองเสนาอันที่ตำรวจใช้ปืนฉีดน้ำและแก๊สน้ำตาเพื่อผลักดันผู้ประท้วงยังคงเป็นเครื่องย้ำเตือนว่าประชาธิปไตยของอินโดนีเซียยังคงต้องพึ่งพาการประท้วงบนท้องถนนอยู่ เมื่อช่องทางที่เป็นทางการถูกมองว่าไม่มีความโปร่งใส

การประท้วงครั้งนี้ไม่ใช่เรื่องล้อเล่น แต่ความโกรธที่ปะทุบนท้องถนนนั้น ได้สะท้อนความเดือดร้อนและความไม่เป็นธรรมที่แท้จริง การประท้วงครั้งนี้สืบเนื่องมาจากคลื่นของวิกฤตทางการเมืองหลายระลอก โดยกรณีที่น่าทึ่งที่สุดคือ การขึ้นภาษีที่ดินร้อยละ ๒๕๐ ในเขตปาติ (Pati Regency) ซึ่งจุดชนวนให้เกิดการประท้วงครั้งใหญ่ในชวากลาง และเกิดขึ้นท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่เปราะบางในวงกว้าง เมื่อภาคการผลิตมีการสูญเสียตำแหน่งงานอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงครึ่งแรกของปี ๒๐๒๕ อินโดนีเซียสูญเสียตำแหน่งงานภาคการผลิตไปราว ๔๒,๐๐๐ ตำแหน่ง จากการที่บริษัทต่าง ๆ ลดขนาดองค์กรลงและปรับเปลี่ยนการลงทุนไปยังสินค้าโภคภัณฑ์ที่ใช้ทุนเข้มข้น ส่งผลให้ช่องทางการจ้างงานที่เคยรองรับบัณฑิตระดับมหาวิทยาลัยจำนวนมากต้องหดตัวลง อัตราการว่างงานในกลุ่มเยาวชนยังคงอยู่ในระดับสูงเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยในปี ๒๐๒๔ มีเยาวชนร้อยละ ๑๓ ที่ไม่มีงานทำ ซึ่งเป็นแรงกดดันเชิงโครงสร้างที่ทำให้การประท้วงครั้งนี้มีแง่มุมทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน เมื่อประชาชนเห็นว่านักการเมืองผู้บัญญัติกฎหมายได้สิทธิพิเศษสูงมากในขณะที่บริการสาธารณะถูกตัดลดลง การประท้วงจึงกลายเป็นการแสดงออกโดยตรงถึงความไม่พอใจในการจัดสรรงบประมาณ

แรงโกรธที่ปะทุในวันนี้ มีรากทางประวัติศาสตร์สำคัญ การปฏิรูปหลังปี ๑๙๙๘ ของอินโดนีเซียได้หล่อหลอมคนรุ่นหนึ่งให้เชื่อว่าประชาชนสามารถโค่นล้มอำนาจที่ฝังรากลึก และเรียกร้องความรับผิดชอบจากผู้มีอำนาจได้บทเรียนคือที่มาของความเร่งด่วนเชิงศีลธรรมของผู้ชุมนุมในปัจจุบัน โดยที่มรดกจากปี ๑๙๙๘ มีสองด้าน ด้านหนึ่งคือการสร้างโอกาสเชิงสถาบันสำหรับการเมืองที่มีความหลากหลายมาก อีกด้านคือกำหนดความคาดหวังสูงต่อความโปร่งใสของรัฐ ซึ่งรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา ต่างประสบความยากลำบากในการตอบสนององค์กรด้านสิทธิมนุษยชนยังชี้ให้เห็นถึงปัญหาคอร์รัปชัน พื้นที่ภาคประชาสังคมที่ลดน้อยลง และการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายนับตั้งแต่เกิดโรคระบาด ซึ่งได้ดึงอำนาจไปอยู่กับฝ่ายบริหารมากขึ้น ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนว่า ทำไมประชาชนยังคงต้องพึ่งพาการประท้วงบนท้องถนนในการตรวจสอบชนชั้นนำชั้นตอนสุดท้าย โดยวัฒนธรรมการประท้วงจะยังคงเป็นเครื่องมือของระบอบประชาธิปไตยได้ การประท้วง

สามารถนำพลเมืองกลับเข้าสู่สถาบันที่เข้มแข็งขึ้น แทนที่จะบ่อนเซาะทำลายสถาบันเหล่านั้น ซึ่งสมดุลงดกล่าวในขณะนี้ดูประมาทและสุ่มเสี่ยงอย่างยิ่ง

รูปแบบการระดมพลที่เปลี่ยนไป การเคลื่อนไหวครั้งล่าสุดเกิดขึ้นโดยไม่มีผู้นำ ข้อความในกลุ่ม WhatsApp และโพสต์บน X ได้ทำให้การระดมพลสามารถทำได้เร็วขึ้นกว่าที่องค์กรนักศึกษาหรือสหภาพแรงงานจะรับรองหรือปฏิเสธการเคลื่อนไหวดังกล่าวได้ ซึ่งความเร็วของโลกดิจิทัลเป็นดาบสองคม โดยด้านหนึ่งช่วยลดอุปสรรคสำหรับการกระทำของพลเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเปิดพื้นที่ให้ความไม่พอใจที่แท้จริงได้แสดงออก ในขณะที่อีกด้านหนึ่ง ก็สร้างปัญหาด้านการประสานงาน ทำให้การเจรจาขึ้นและเพิ่มความเสี่ยงต่อการถูกครอบงำโดยผู้ปลุกปั่นหรือข้อมูลบิดเบือน เมื่อองค์กรนักศึกษาหรือสหภาพแรงงานหลักประกาศแยกตัวจากการชุมนุม มักไม่ใช่เพราะพวกเขาไม่เห็นด้วยกับข้อเรียกร้อง แต่เพราะผู้ชุมนุมที่ไร้ผู้นำนั้นยากต่อการชี้นำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ในความคลุมเครือเช่นนี้ จึงมีความเสี่ยงต่อการประท้วงที่รุนแรงและไร้ระเบียบอาจวนกลับมาเป็นวัฏจักรความวุ่นวาย แทนที่จะถูกนำไปสู่การปฏิรูปอย่างแท้จริง

บทเรียนจากการประท้วงในจาการ์ตา หากมองเหตุการณ์เหล่านี้ผ่านมุมมองเชิงนโยบาย พบว่ามีปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการประท้วงในประเทศอินโดนีเซียคือ ความโปร่งใส ซึ่งความโปร่งใสคือสิ่งที่ชัดเจนที่สุด โดยการตัดสินใจเรื่องงบประมาณของรัฐสภาและรัฐบาลท้องถิ่นที่ส่งผลกระทบ จะต้องเปิดเผยให้ประชาชนได้รับทราบอย่างรวดเร็ว อีกทั้งเสียงของประชาชนมีความสำคัญ เพราะเมื่อการส่งเสียงเรียกร้องผ่านทางช่องทางรัฐสภาสำหรับการแก้ไขปัญหามาของประชาชนถูกปิดกั้น ประชาชนก็จะหาหนทางอื่นในการแสดงออก โอกาสทางเศรษฐกิจมีความสำคัญ และวิธีแก้ไขปัญหาคือผ่านถนนบนท้องถนนในระยะสั้นที่ดีที่สุดคือ การมีรายได้ที่มั่นคง โดยการทำลายเชิงโครงสร้าง คือ สร้างงานดีและเข้าถึงได้ เพื่อลดความรู้สึกแปลกแยกและความโกรธของเยาวชนสิ่งเหล่านี้ไม่ใช่แนวทางเชิงนามธรรม แต่เป็นเรื่องเร่งด่วนที่สามารถแปลงเป็นมาตรการนโยบายที่ชัดเจนได้ โดยรัฐบาลสามารถดำเนินการใน ๓ ประการดังต่อไปนี้



๑. ความโปร่งใส (Transparency) การเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคำตอบแทนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พร้อมเผยแพร่การปรับเปลี่ยนการใช้จ่ายของภาครัฐ ควรเป็นแนวปฏิบัติมาตรฐาน พร้อมกับการกำหนดให้มีข้อบังคับทางกฎหมาย เช่น การกำหนดระยะเวลาให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น ๓๐ วัน และตรวจสอบโดยหน่วยงานอิสระ จะช่วยลดความรู้สึกรู้ว่ามีการเพิ่มผลประโยชน์ให้กับชนชั้นนออย่างไม่เป็นธรรม

๒. เสียงประชาชน (Voice) ประชาชนควรมีช่องทางชัดเจนในการแสดงความคิดเห็นและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล การเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมและนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วม จะช่วยป้องกันความตึงเครียดที่อาจปะทุขึ้นในอนาคต

๓. โอกาสทางเศรษฐกิจ (Jobs) การสร้างรายได้ที่มั่นคงและงานที่มีคุณภาพ การฟื้นฟูภาคการผลิตและบริการที่ใช้แรงงานจำนวนมาก จะช่วยลดความตึงเครียดระยะสั้นและแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างระยะยาว มาตรการ เช่น เครดิตภาษีเฉพาะกลุ่ม คุ้มครองฝีมือแรงงาน และข้อกำหนดการจัดซื้อจากธุรกิจขนาดเล็ก จะสามารถช่วยยกระดับคนจำนวนมากจากสถานการณ์ที่ไม่มั่นคงเข้าสู่ความมั่นคงได้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมในเชิงสร้างสรรค์ในเรื่องนี้จึงไม่เพียงพอแต่เป็นไปได้ แต่ยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน

มาตรการด้านความมั่นคง การรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของรัฐ แต่ “วิธีการ” สำคัญ เทคนิคลดความตึงเครียด การใช้เจ้าหน้าที่ประสานชุมชน และผู้ตรวจสอบอิสระ ช่วยลดความเสี่ยงการปะทะจะบานปลาย ขณะที่การควบคุมฝูงชนอย่างเข้มงวดมักเพิ่มความไม่พอใจ แนวปฏิบัติสากลแนะนำให้กำหนดเส้นทางชุมนุมล่วงหน้า จัดเจ้าหน้าที่ประสานงานระหว่างผู้จัดกับรัฐ และมีทีมใกล้เคียงฉุกเฉิน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ลุกลาม คู่มือสหประชาชาติด้านพื้นที่สาธารณะและการชุมนุมอย่างสงบ รวมถึงข้อกังวลของ สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights : OHCHR) เกี่ยวกับการปกป้องสิทธิในอินโดนีเซีย แสดงให้เห็นความจำเป็นของตำรวจที่ปกป้องเสรีภาพควบคู่ไปกับการรักษาความสงบ การที่ตำรวจปฏิบัติตามมาตรฐานสากลจะส่งสัญญาณต่อประชาชนว่ารัฐจริงจังกับทั้งเรื่องความมั่นคงและสิทธิของประชาชน

บทบาทภาคประชาสังคม มีส่วนสำคัญในการฟื้นฟูความไว้วางใจ เชื่อใจ สื่อและองค์กรเอกชนควรให้ความสำคัญกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ประท้วง และจัดการไกล่เกลี่ยภายในชุมชนเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยและลดความขัดแย้งเชิงสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยก็ควรทำมากกว่าการควบคุมการเคลื่อนไหวของนักศึกษา แต่ควรให้ช่องทางกับนักศึกษาในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่งเสริมการถกเถียงเชิงพลเมือง และการร่วมแรงร่วมใจ ตามหลัก “ปัญจศีล” และธรรมเนียมท้องถิ่นของการปรึกษาหารือและการช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้ เป็นเครื่องมือของพลเมืองที่ใช้ได้จริง สามารถปรับใช้กับการบริหารประเทศยุคใหม่ และให้สถาบันต่าง ๆ นำไปประยุกต์ใช้

บทบาทของผู้ให้ความช่วยเหลือและหุ้นส่วนในภูมิภาค ผู้ให้ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ รวมถึงออสเตรเลีย ควรมีบทบาทอย่างรัดกุม และสร้างสรรค์ด้านความช่วยเหลือในระดับพหุภาคีควรเน้นการสร้างศักยภาพของระบบความโปร่งใสในระดับรัฐบาลท้องถิ่น สนับสนุนโครงการจ้างงานเยาวชนฉุกเฉิน และความร่วมมือทางเทคนิคฝึกเจ้าหน้าที่ตำรวจให้สามารถจัดการฝูงชนโดยยึดหลักสิทธิมนุษยชน การสนับสนุนเหล่านี้ ควรมีเงื่อนไขที่ชัดเจน เช่น การจัดซื้อจัดจ้างอย่างโปร่งใส และทดลองจัดทำงบประมาณแบบเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมกำหนดโครงการในท้องถิ่น สิ่งนี้ไม่ใช่มาตรการลงโทษ แต่เป็นเครื่องมือในการสร้างความยืดหยุ่นให้ระบบการบริหาร เพื่อลดความเสี่ยงความวุ่นวายในอนาคต โดยทำให้การปกครองโปร่งใสและตอบสนองต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น

แนวทางในอนาคต หากผู้นำอินโดนีเซียต้องการเปลี่ยนแปลงของประชาชนบนท้องถนนให้กลายเป็นการปฏิรูปที่ยั่งยืน ต้องดำเนินการอย่างรวดเร็วและถ่อมตน การตอบโต้ด้วยท่าทีปกป้องตัวเองแบบแคบ ๆ ด้วยการปิดความรับผิดชอบว่าการประท้วงเป็นฝีมือของผู้ก่อปัญหา หรือการมองว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัญหาด้านความมั่นคงเท่านั้น จะยิ่งทำให้เกิดช่องว่างความไม่ไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ในทางกลับกัน ผู้นำควรยอมรับความชอบธรรมของความไม่พอใจในสังคม และมุ่งมั่นดำเนินมาตรการด้วยความโปร่งใสเกี่ยวกับงบประมาณ การจ้างงานหรือฝึกอบรมระยะสั้นที่เห็นผลจริง มุ่งเป้าไปยังกลุ่มเปราะบางที่สุดของสังคม ธรรมเนียมการประท้วงของอินโดนีเซียคือการแสดงออกของประชาชนที่ยืนกรานจะให้รัฐบาลรับฟัง การยืนกรานเช่นนี้เคยเป็นพลังในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยมาแล้วในอดีต และจะเกิดขึ้นได้อีกครั้ง ก็ต่อเมื่อรัฐใช้วิธีการที่สร้างความไว้วางใจแทนที่จะทำลายความไว้วางใจเหล่านั้น

บทวิเคราะห์ เหตุการณ์ประท้วงในจาการ์ตาชี้ให้เห็นว่า ความไม่พอใจของประชาชนไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์เพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากความรู้สึกถูกละเมิดสิทธิและถูกละเลยโดยรัฐ โดยเมื่อสถาบันของรัฐบาลความโปร่งใสและจำกัดช่องทางการมีส่วนร่วม จะส่งผลให้เกิดความไม่พอใจจะสะสมและปะทุออกมา **สำหรับประเทศไทย** แม้บริบทจะแตกต่าง แต่ปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายอย่างคล้ายคลึง ทั้งความเหลื่อมล้ำในหลากหลายมิติ ระบบอุปถัมภ์ และปัญหาทางเศรษฐกิจ ผนวกกับการใช้เครื่องมือในการสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน จะทำให้การเคลื่อนไหวสามารถดำเนินการและลุกลามได้อย่างรวดเร็ว หากรัฐละเลยในเรื่องความโปร่งใสและไม่เปิดพื้นที่ให้สังคมมีส่วนร่วม ก็มีความเสี่ยงที่จะเผชิญแรงกดดันลักษณะเดียวกัน บทเรียนสำคัญคือไทยต้องเร่งสร้างความโปร่งใส เปิดรับเสียงประชาชนและสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์เหมือนกรณีอินโดนีเซีย

ที่มา: Geopoliticalmonitor . (2025). Jakarta Protests: A New Dawn for Democracy. Jakarta Protests: A New Dawn for Democracy | Geopolitical Monitor IP24073 |



www.sscthailand.org



๖๖ ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐



sscthailand



sscthailand